

ROZDZIELNOŚĆ MAJĄTKOWA Z WYRÓWNIANIEM DOROBKÓW

Błażej Bugajski

WZORY AKTÓW NOTARIALNYCH
DOSTĘPNE NA STRONIE WWW

BIBLIOTEKA NOTARIUSZA

WYDANIE **2**

**ROZDZIELNOŚĆ
MAJĄTKOWA
Z WYRÓWNIANIEM
DOROBKÓW**

Materiały uzupełniające na stronie:
<https://www.profinfo.pl/materialy-dodatkowe>
dostępne do 31 grudnia 2028 r.

w razie problemów
ze znalezieniem zdrapki
z kodem aktywacyjnym
prosimy o kontakt
tel. +48 801 044 545

ROZDZIELNOŚĆ MAJĄTKOWA Z WYRÓWNIANIEM DOROBKÓW

Błażej Bugajski

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Stan prawny na 15 grudnia 2025 r.

Recenzent

Dr hab. Marek Andrzejewski, prof. INP PAN

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2026

ISBN 978-83-8438-118-2

2. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Zarządzania Prawami Autorskimi i Treściami

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 692 477 076

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Mojej Mamie

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	21
Rozdział I	
Modelowe rozwiązania w zakresie kształtowania majątkowych relacji małżeńskich	25
1. Sposób ujmowania majątkowych relacji małżeńskich	25
2. Prawa i obowiązki małżonków niezależne od ustroju majątkowego	31
2.1. Kryteria rozróżnienia praw i obowiązków niezależnych od ustroju majątkowego	31
2.2. Uprawnienie do reprezentowania współmałżonka	33
2.3. Ochrona mieszkania rodzinnego	37
2.4. Zaciąganie zobowiązań w zwykłych sprawach rodziny	45
3. Rodzaje małżeńskich ustrojów majątkowych	51
3.1. Kryteria rozróżnienia małżeńskich ustrojów majątkowych	51
3.2. Ustrój ustawowy	52
3.3. Ustrój umowny	54
3.4. Ustrój przymusowy	54
4. Założenia konstrukcyjne wspólności majątkowej	58
4.1. Zagadnienia wprowadzające	58
4.2. Wspólność ogólna	58
4.3. Wspólność dorobku	60
4.4. Charakter majątku wspólnego	63
4.5. Zarząd majątkiem wspólnym	65
4.6. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania	70
4.7. Podział majątku wspólnego	72
5. Założenia konstrukcyjne rozdzielności majątkowej	73
6. Założenia konstrukcyjne rozwiązań łączących modele wspólności i rozdzielności majątkowej	76
6.1. Zagadnienia wprowadzające	76

6.2. Rys historyczny rozwiązań łączących modele wspólności i rozdzielnosci majątkowej	77
6.3. Próby realizacji rozwiązań łączących modele wspólności i rozdzielnosci majątkowej w polskim porządku prawnym	80
6.4. Terminologia opisująca rozwiązania łączące modele wspólności i rozdzielnosci majątkowej	83
6.5. Zasadnicze problemy wymagające uregulowania w przypadku modeli łączących wspólność i rozdzielnosc majątkową	86

Rozdział II

Ustanowienie rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków	89
1. Umowa jako źródło rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków	89
1.1. Dopuszczalność zawierania majątkowej umowy małżeńskiej	89
1.2. Zawieranie majątkowych umów małżeńskich w świetle danych statystycznych	90
1.3. Chwila zawarcia majątkowej umowy małżeńskiej	92
2. Cechy majątkowej umowy małżeńskiej	95
3. Zakres autonomii woli przy kształtowaniu treści majątkowej umowy małżeńskiej	100
4. Zawarcie majątkowej umowy małżeńskiej	106
4.1. Podmioty uprawnione do zawierania majątkowej umowy małżeńskiej	106
4.2. Forma majątkowej umowy małżeńskiej	111
4.3. Zawarcie majątkowej umowy małżeńskiej pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu	114
4.4. Wady oświadczeń woli przy zawieraniu majątkowej umowy małżeńskiej	117
5. Skuteczność majątkowej umowy małżeńskiej wobec osób trzecich	121

Rozdział III

Majątki małżonków podczas trwania ustroju majątkowego i zasady obliczania dorobków	133
1. Zakres swobody małżonków w rozporządzaniu przedmiotami majątkowymi	133
1.1. Zagadnienia wprowadzające	133
1.2. Ograniczenia w rozporządzaniu określonymi kategoriami przedmiotów majątkowych	134
2. Znaczenie terminu „dorobek”	142
3. Wstępna wartość dorobku	144
3.1. Zagadnienia wprowadzające	144
3.2. Pojęcie majątku	145
3.3. Majątek początkowy	147

3.4. Majątek końcowy.....	151
3.5. Stan i wartość majątku	154
3.6. Spis majątku	160
4. Ostateczna wartość dorobku.....	163
4.1. Zasady ogólne	163
4.2. Modyfikowanie zasad ustalania ostatecznej wartości dorobku	164
4.3. Ustawowy wzorzec obliczania ostatecznej wartości dorobku	164
4.3.1. Zagadnienia wprowadzające	164
4.3.2. Przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków	170
4.3.3. Przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę.....	170
4.3.4. Prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie	174
4.3.5. Przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.....	176
4.3.6. Wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej małżonka.....	179
4.3.7. Prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy.....	180
4.3.8. Składniki nabyte w zamian za przedmioty majątkowe posiadane przez małżonka przed powstaniem rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków oraz wymienione w art. 33 pkt 2, 5–7, 9 k.r.o.....	182
4.3.9. Darowizny dokonane przez jednego z małżonków	186
4.3.10. Usługi świadczone osobiście przez jednego z małżonków na rzecz majątku drugiego małżonka.....	189
4.3.11. Nakłady i wydatki na majątek jednego małżonka z majątku drugiego małżonka.....	192
5. Szczególne formy udziału małżonka w majątku współmałżonka	194

Rozdział IV

Wyrównanie dorobków	201
1. Okoliczności uzasadniające żądanie wyrównania dorobków	201
2. Charakter prawny żądania wyrównania dorobków.....	206
3. Sposoby realizacji wyrównania dorobków	209
4. Osoby zobowiązane do wyrównania dorobków lub uprawnione do żądania wyrównania dorobków	214
4.1. Małżonkowie jako osoby zobowiązane do wyrównania dorobków lub uprawnione do żądania wyrównania dorobków.....	214
4.2. Spadkobiercy małżonków jako osoby zobowiązane do wyrównania dorobków lub uprawnione do żądania wyrównania dorobków.....	215

4.2.1. Spadkobiercy małżonków jako osoby zobowiązane do wyrównania dorobków	215
4.2.2. Spadkobiercy małżonków jako osoby uprawnione do żądania wyrównania dorobków	218
4.3. Wyrównanie dorobków w przypadku jednoczesnej śmierci obojga małżonków	222
5. Udział w dorobku	223
5.1. Reguła podstawowa	223
5.2. Wyjątkowe okoliczności uzasadniające zmniejszenie obowiązku wyrównania dorobków	225
5.3. Dopuszczalność całkowitego wyłączenia wyrównania dorobków	233
5.4. Osoby uprawnione do żądania zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków	234
6. Możliwości zabezpieczenia roszczenia o wyrównanie dorobków	236
6.1. Zagadnienia ogólne	236
6.2. Skarga pauliańska	240
6.3. Przepisy o zaskarżeniu odrzucenia spadku	243
6.4. Ochrona przewidziana w art. 59 k.c.	245
7. Postępowanie w przedmiocie wyrównania dorobków	246
7.1. Zagadnienia ogólne	246
7.2. Umowne wyrównanie dorobków	247
7.3. Wyrównanie dorobków w postępowaniu sądowym	250
Uwagi końcowe	259
Wykaz cytowanej literatury	265
Załącznik	
Wzory aktów notarialnych	285
Podstawowe założenia przyjęte przy konstruowaniu wzorów aktów notarialnych	285
Wzór nr 1. Majątkowa umowa małżeńska ustanawiająca rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków zawarta między nupturientami, która odpowiada treściowo rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków pozostawionej przez ustawodawcę do wyboru jako ustrój umowny	288
Wzór nr 1a. Akt notarialny obejmujący spis majątków małżonków ustanawiających rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków we wzorze nr 1	294
Wzór nr 2. Majątkowa umowa małżeńska ustanawiająca rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków realizującą założenia ekonomiczne ustawowej wspólności majątkowej	297

Wzór nr 2a. Akt notarialny obejmujący spis majątków małżonków ustanawiających rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków we wzorze nr 2	303
Wzór nr 3. Majątkowa umowa małżeńska ustanawiająca rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków między małżonkami do tej pory podlegającymi ustawowej wspólności majątkowej, która uwzględnia potrzebę dokonania podziału majątku wspólnego. Wprowadzany ustroj odpowiada treściowo rozdzielną majątkowej z wyrównaniem dorobków pozostawionej małżonkom do wyboru przez ustawodawcę	307
Wzór nr 3a. Akt notarialny, w którym dokonano podziału majątku wspólnego małżonków oraz sporządzono spis majątków małżonków ustanawiających rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków we wzorze nr 3	313
Wzór nr 4. Majątkowa umowa małżeńska ustanawiająca rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków realizująca założenia ekonomiczne rozszerzonej wspólności majątkowej	318
Wzór nr 4a. Akt notarialny obejmujący spis majątków małżonków ustanawiających rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków we wzorze nr 4	323
Wzór nr 5. Majątkowa umowa małżeńska uchylająca rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków ustanowioną na mocy majątkowej umowy małżeńskiej zamieszczonej we wzorze nr 4	326
Wzór nr 5a. Akt notarialny obejmujący spis majątków małżonków w chwili ustania rozdzielną majątkowej z wyrównaniem dorobków oraz umowę, w której dokonano wyrównania dorobków po ustaniu tego ustroju majątkowego	328

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

Prawodawstwo polskie

d.p.m.m.	– dekret z 29.05.1946 r. – Prawo małżeńskie majątkowe (Dz.U. Nr 31, poz. 196 ze zm.)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071 ze zm.)
Konstytucja	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.)
k.r.	– ustawa z 27.06.1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz.U. Nr 34, poz. 308 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18)
nowelizacja z 2004 r.	– ustawa z 17.06.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691)
pr. aut.	– ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 24 ze zm.)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2024 r. poz. 593 ze zm.)
pr. up.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2025 r. poz. 614 ze zm.)
p.w.k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 60)
p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1170)
u.CEIDG	– ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541 ze zm.)
u.KRS	– ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2025 r. poz. 869 ze zm.)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 1228 ze zm.)

Prawodawstwa innych państw

austr. k.c.	–	austriacki Kodeks cywilny z 1.06.1811 r.
belg. k.c.	–	belgijski Kodeks cywilny z 13.04.2019 r.
czes. k.c.	–	czeski Kodeks cywilny z 3.02.2012 r.
franc. k.c.	–	francuski Kodeks cywilny z 21.03.1804 r.
grec. k.c.	–	grecki Kodeks cywilny z 15.03.1940 r.
hiszp. k.c.	–	hiszpański Kodeks cywilny z 24.07.1889 r.
łot. k.c.	–	łotewski Kodeks cywilny z 28.01.1937 r.
niem. k.c.	–	niemiecki Kodeks cywilny z 18.08.1896 r.
port. k.c.	–	portugalski Kodeks cywilny z 25.11.1966 r.
słow. k.c.	–	słowacki Kodeks cywilny z 26.02.1964 r.
słown. k.r.	–	słoweński Kodeks rodzinny z 21.03.2017 r.
szwajc. k.c.	–	szwajcarski Kodeks cywilny z 10.12.1907 r.
tur. k.c.	–	turecki Kodeks cywilny z 22.11.2001 r.
u.a.m.	–	austriacka ustawa o małżeństwie z 6.07.1938 r.
u.d.s.m.	–	duńska ustawa o majątkowych stosunkach małżonków z 30.05.2017 r.
u.f.m.	–	fińska ustawa o małżeństwie z 13.06.1929 r.
u.n.w.z.	–	niemiecka ustawa o wyrównaniu zaopatrzenia z 3.04.2009 r.
u.n.m.	–	norweska ustawa o małżeństwie z 4.07.1991 r.
u.s.m.	–	szwedzka ustawa o małżeństwie z 14.05.1987 r.
wł. k.c.	–	włoski Kodeks cywilny z 16.03.1942 r.

Czasopisma

AcP	–	Archiv für die civilistische Praxis
BWNNotZ	–	Zeitschrift für das Notariat in Baden-Württemberg
AIS	–	Acta Iuris Stetinensis
DNotZ	–	Deutsche Notar-Zeitschrift
DPP	–	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
EF-Z	–	Zeitschrift für Ehe- und Familienrecht
FamRZ	–	Zeitschrift für das gesamte Familienrecht
FuR	–	Familie und Recht
GSP	–	Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-PO	–	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
IPRax	–	Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts
ISFL	–	The International Survey of Family Law
JbItalR	–	Jahrbuch für Italienisches Recht
JZ	–	Juristenzeitung
KPP	–	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	–	Monitor Prawniczy
MDR	–	Monatsschrift für Deutsches Recht
MRN	–	Mitteilungen der Rheinischen Notarkammer
NJW	–	Neue Juristische Wochenschrift
NP	–	Nowe Prawo
ÖJZ	–	Österreichische Juristen-Zeitung
Pal.	–	Palestra
PiP	–	Państwo i Prawo
PL	–	Przegląd Legislacyjny
PN	–	Przegląd Notarialny
PPE	–	Przegląd Prawno-Ekonomiczny

Pr. Bank.	–	Prawo Bankowe
PS	–	Przegląd Sądowy
RabelsZ	–	Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht
Rej.	–	Rejent
RiP	–	Rodzina i Prawo
RPEiS	–	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rpfleger	–	Der Deutsche Rechtspfleger
SI	–	Studia Iuridica
SP	–	Studia Prawnicze
SPW	–	Studia z Prawa Wyznaniowego
TPP	–	Transformacje Prawa Prywatnego
WiRO	–	Wirtschaft und Recht in Osteuropa

Zbiory orzecznictwa

Polska

OSN	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Izba Karna
OSNCP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna. Zbiór Dodatkowy
OSP	–	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	–	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych

Austria

EF-Slg	–	Ehe- und familienrechtliche Entscheidungen
SZ	–	Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshofes in Zivilsachen

Niemcy

BGHZ	–	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
------	---	---

Wielka Brytania

A.C.	–	The Law Reports (Appeal Cases)
WLR	–	The Weekly Law Reports

Inne

AG	–	Amtsgericht (Niemcy)
BayObLG	–	Bayerisches Oberstes Landesgericht (Niemcy)
BGH	–	Bundesgerichtshof (Niemcy)
BVerfG	–	Bundesverfassungsgericht (Niemcy)
CEFL	–	Commission on European Family Law
CEIDG	–	Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

Dz.U.	–	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	–	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
HL	–	House of Lords (Wielka Brytania)
KRS	–	Krajowy Rejestr Sądowy
LG	–	Landgericht (Niemcy)
NSA	–	Naczelny Sąd Administracyjny
OGer	–	Obergericht (Szwajcaria)
OGH	–	Oberster Gerichtshof (Austria)
OLG	–	Oberlandesgericht (Niemcy)
SA	–	sąd apelacyjny
SN	–	Sąd Najwyższy

Wykaz skrótów najczęściej cytowanej literatury

Berner..., I – *Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band II: Das Familienrecht, 1. Abteilung: Das Eherecht, 2. Teilband: Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen. Art. 159–180 ZGB*, red. H. Hausheer, Bern 1999

Berner..., II – *Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band II: Das Familienrecht, 1. Abteilung: Das Eherecht, 3. Teilband: Das Güterrecht der Ehegatten, 1. Unterteilband: Allgemeine Vorschriften. Art. 181–195a ZGB – Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung. Art. 196–220 ZGB*, red. A. Meier-Hayoz, Bern 1992

Berner..., III – *Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band II: Das Familienrecht, 1. Abteilung: Das Eherecht, 3. Teilband: Das Güterrecht der Ehegatten, 2. Unterteilband: Die Gütergemeinschaft. Art. 221–246 ZGB – Die Gütertrennung. Art. 247–251 ZGB*, red. H. Hausheer, Bern 1996

B. Bugajski, Majątkowe... – B. Bugajski, *Majątkowe skutki małżeństwa niezależne od ustroju majątkowego w prawie szwajcarskim*, KPP 2015/4

B. Bugajski, Małżeńskie... – B. Bugajski, *Małżeńskie ustroje majątkowe w prawie austriackim*, KPP 2008/2

Bürgerliches..., red. H. Prütting, G. Wegen, G. Weinreich – *Bürgerliches Gesetzbuch mit Internationalem Privatrecht und nationalen, unionsrechtlichen sowie völkerrechtlichen Neben- oder Ergänzungsgesetzen: EGBGB, Rom I-, Rom II- und Rom III-Verordnungen sowie Internationales Gesellschaftsrecht, EuGüVO, EuPartVO, EuUntVO, HaagUntProt, KSÜ, HKÜ, EuErbVO, HTÜ sowie AGG, GewSchG, LPartG, VersAusglG, WEG (zT in Auszügen). Kommentar*, red. H. Prütting, G. Wegen, G. Weinreich, Hürth 2025

Bürgerliches..., t. 4, red. H.G. Bamberger, H. Roth, W. Hau, R. Poseck – *Bürgerliches Gesetzbuch, t. 4, §§ 1018–1921, GewSchG, LPartG, VersAusglG. Kommentar*, red. H.G. Bamberger, H. Roth, W. Hau, R. Poseck, München 2023

A. Dyoniak, Majątkowe... – A. Dyoniak, *Majątkowe prawo małżeńskie wybranych państw europejskich na tle prawa polskiego*, Warszawa 1992

A. Dyoniak, Pojęcie... – A. Dyoniak, *Pojęcie i ważność małżeńskiej umowy majątkowej*, SP 1983/4

A. Dyoniak, Ustawowy... – A. Dyoniak, *Ustawowy ustrój majątkowy małżeński*, Osolineum 1985

- Erman...**, t. 2, red. P. Westermann, B. Grunewald, G. Maier-Reimer – *Erman. Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar mit Nebengesetzen (AGG, BeurkG, BVerstG, EGBGB, ErbbauRG, ProdhaftG, VbVG, VersAusglG, WEG – teils in Auszügen) und Internationalem Privatrecht*, t. 2, red. P. Westermann, B. Grunewald, G. Maier-Reimer, Köln 2023
- Grüneberg...** – J. Ellenberger, Ch. Grüneberg, I. Götz, S. Herrler, R. von Pückler, B. Retzlaff, W. Siede, H. Sprau, K. Thorn, W. Weidenkaff, D. Weidlich, H. Wicke, *Grüneberg Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*, München 2025
- S. Grzybowski, Prawo...** – S. Grzybowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1980
- Handkommentar...**, red. R. Arnet, P. Breitschmid, A. Jungo – *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht: Personen- und Familienrecht, Art. 1–456 ZGB, Partnerschaftsgesetz*, red. R. Arnet, P. Breitschmid, A. Jungo, Zürich–Basel 2023
- G. Hopf, G. Kathrein, Eherecht...** – G. Hopf, G. Kathrein, *Eherecht. Kurzkommentar*, Wien 2014
- J. Ignatowicz, M. Nazar, Prawo...** – J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016
- G. Jędrejek, Intercyzy...** – G. Jędrejek, *Intercyzy. Pojęcie. Treść. Dochodzenie roszczeń*, Warszawa 2011
- Kodeks...**, red. W. Borysiak – *Komentarze Prawa Prywatnego*, red. K. Osajda, *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. W. Borysiak, Legalis 2025
- Kodeks...**, red. H. Dolecki, T. Sokołowski – *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013
- Kodeks...**, red. M. Domański, J. Słyk – *Komentarze Prawa Prywatnego*, red. K. Osajda, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, red. M. Domański, J. Słyk, Legalis 2024
- Kodeks...**, red. M. Fras, M. Habdas – *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2025
- Kodeks...**, red. K. Piasecki – *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011
- Kodeks...**, red. K. Pietrzykowski – *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2025
- Kodeks...**, red. M. Załucki – *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2023
- Kodeks...**, red. J. Wierciński – *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. J. Wierciński, Warszawa 2014
- Münchener...**, t. 9, red. E. Koch – *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, t. 9, *Familienrecht I, §§ 1297–1588, Versorgungsausgleichsgesetz, Gewaltschutzgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz*, red. E. Koch, München 2025
- Nomos...**, t. 4, red. D. Kaiser, K. Schnitzler, R. Schilling, A. Sanders – *Nomos Kommentar. Bürgerliches Gesetzbuch*, t. 4, *Familienrecht. §§ 1297–1921*, red. D. Kaiser, K. Schnitzler, R. Schilling, A. Sanders, Baden-Baden 2021
- M. Pyziak-Szafnicka, Ochrona...** – M. Pyziak-Szafnicka, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, Warszawa 1995

- E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie...*** – E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2010
- E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia...*** – E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2013
- Soergel..., t. 17/1, red. M. Löhnig** – *Soergel Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, t. 17/1, *Familienrecht 1/1*. §§ 1297–1586, red. M. Löhnig, Stuttgart 2013
- T. Sokołowski, *Prawo...*** – T. Sokołowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Poznań 2013
- T. Sokołowski, *Swoboda...*** – T. Sokołowski, *Swoboda intercyzy. Zakres modyfikacji małżeńskich ustrojów majątkowych*, Warszawa 2013
- J. von Staudingers..., I** – J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Buch 4: *Familienrecht*, §§ 1353–1362 (*Wirkungen der Ehe im Allgemeinen*), red. M. Coester, Berlin 2024
- J. von Staudingers..., II** – J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Buch 4: *Familienrecht*, §§ 1363–1407 (*Eheliches Güterrecht 1 – Gesetzliches Güterrecht*), red. Ch. von Bar, Berlin 2017
- J. von Staudingers..., III** – J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Art. 13–17b EGBGB; *Anhang zu Art. 13 EGBGB: Verlöbnis und nichteheliche Lebensgemeinschaft (Internationales Eherecht)*, red. D. Henrich, Berlin 2011
- J. von Staudingers..., IV** – J. von Staudingers *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Buch 4: *Familienrecht*, §§ 1408–1563 (*Eheliches Güterrecht 2 – Vertragliches Güterrecht*), red. Ch. von Bar, Berlin 2023
- J. Strzebinczyk, *Prawo...*** – J. Strzebinczyk, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016
- System..., t. 1, red. S. Grzybowski** – *System prawa cywilnego*, red. W. Czachórski, t. 1, *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Ossolineum 1985
- System..., t. 1, red. M. Safjan** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012
- System..., t. 2, red. Z. Radwański, A. Olejniczak** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, A. Olejniczak, Warszawa 2019
- System..., t. 3, cz. 1, red. Z. Radwański** – *System prawa cywilnego*, red. W. Czachórski, t. 3, cz. 1, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. Z. Radwański, Ossolineum 1981
- System..., t. 4, red. J.S. Piąkowski** – *System prawa cywilnego*, red. W. Czachórski, t. 4, *Prawo spadkowe*, red. J.S. Piąkowski, Ossolineum 1986
- System..., t. 6, red. A. Olejniczak** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2023
- System..., t. 7, red. J. Rajski** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2018
- System..., t. 8, red. J. Panowicz-Lipska** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, t. 8, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011
- System..., t. 10, red. B. Kordasiewicz** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 10, *Prawo spadkowe*, red. B. Kordasiewicz, Warszawa 2025

- System..., t. 11, red. T. Smoczyński** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 11, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2014
- System..., t. 11, red. J. Haberko** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 11, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. J. Haberko, Warszawa 2025
- System..., t. 12, red. T. Smoczyński** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, t. 12, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2011
- System..., t. 21, red. K. Pietrzykowski** – *System Prawa Prywatnego*, red. Z. Radwański, B. Kordasiewicz, t. 21, *Prawo spółdzielcze*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020
- System prawa rodzinnego..., red. J.S. Piąkowski** – *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J.S. Piąkowski, Ossolineum 1985
- Zasady CEFL z 2013 r.** – K. Boele-Woelki, F. Ferrand, C. González-Beilfuss, M. Jänterä-Jareborg, N. Lowe, D. Martiny, W. Pintens, *Principles of European Family Law Regarding Property Relations Between Spouses*, Cambridge–Antwerp–Portland 2013

WSTĘP

I. Przedmiotem rozważań podjętych w niniejszej pracy jest ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków w prawie polskim, który uregulowano w art. 51²–51⁵k.r.o.

II.1. Ze względu na różnorodne powiązania zachodzące między rozdzielnością majątkową z wyrównaniem dorobków a innymi instytucjami majątkowego prawa małżeńskiego okazało się jednak konieczne – jako wprowadzenie do głównego wątku rozważań – przedstawienie modelowych rozwiązań, za pomocą których kształtowane są współcześnie relacje majątkowe w małżeństwie. Problematyce tej poświęcony został rozdział I opracowania.

2. W ramach zagadnień wprowadzających omówiono relacje zachodzące między terminami „stosunki majątkowe małżeńskie” i „małżeński ustrój majątkowy”. Ponadto wskazano – uwzględniając ich uniwersalne znaczenie – na prawa i obowiązki małżonków niezależne od ustroju majątkowego. Omówienie rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków nie powinno odbywać się w oderwaniu od innych ustrojów majątkowych, z którymi może ona – ze względu na jej umowny charakter – konkurować oraz pozostawać w innych relacjach. Dlatego też zaprezentowane zostały kryteria wyodrębnienia ustroju ustawowego, umownego i przymusowego oraz wspólności i rozdzielności majątkowej.

3. Na zasadzie kontrastu pokazane zostały dwa krańcowe i najstarsze rozwiązania, którymi są wspólność i rozdzielność majątkowa. Dopiero po nich – jako swoistą alternatywę – przedstawiono tytułowy ustrój majątkowy, ponieważ umiejętnie ukształtowany pozwala na harmonijne połączenie obu wspomnianych modeli.

4. Zaprezentowano ponadto rys historyczny rozwiązań łączących modele wspólności i rozdzielności majątkowej, zrelacjonowano podejmowane próby realizacji tego modelu w polskim porządku prawnym oraz wskazano na wyjątkowo zróżnicowaną terminologię służącą do jego opisania.

5. Rozważania na temat założeń konstrukcyjnych rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków ograniczone zostały w tym rozdziale do wskazania podstawowych problemów, które poddano szczegółowej analizie w dalszych częściach pracy.

III. Opracowanie zamieszczone w rozdziale II stanowi wynik decyzji ustawodawcy o przyznaniu rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków umownego charakteru. Dotyczy ono cech majątkowej umowy małżeńskiej, ze szczególnym uwzględnieniem umowy ustanawiającej rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków, a także znaczenia majątkowych umów małżeńskich w obrocie cywilnoprawnym. Poruszone zostały w nim problematyka autonomii woli małżonków przy zawieraniu tego rodzaju umów oraz kwestia stosowania do nich przepisów Kodeksu cywilnego. Omówiono także – mające kluczowe znaczenie z punktu widzenia ochrony obrotu prawnego – zagadnienie skuteczności wobec osób trzecich umowy ustanawiającej rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków.

IV.1. W rozdziale III przedstawiono w pierwszej kolejności zasady dokonywania rozporządzeń przedmiotami majątkowymi podczas trwania ustroju majątkowego oraz objaśniono znaczenie terminu „dorobek”.

2. Wywody zawarte w tym rozdziale koncentrują się jednak głównie na zasadach obliczania dorobku każdego z małżonków oraz nadwyżki dorobków, która przeznaczona jest do podziału. Na zakończenie omówiono dopuszczalność domagania się przez jednego z małżonków udziału w majątku współmałżonka na innej podstawie niż przepisy regulujące wyrównanie dorobków.

V. W ostatnim rozdziale zaprezentowano okoliczności uzasadniające żądanie wyrównania dorobków oraz charakter prawny tego żądania. Analizie poddano ponadto sposoby dokonywania wyrównania dorobków. Omówione zostało również zagadnienie podziału nadwyżki dorobków. Przedstawiono także możliwości zabezpieczenia roszczenia o wyrównanie dorobków, z których może skorzystać osoba uprawniona. Kończącą część rozdziału poświęcono postępowaniu dotyczącemu wyrównania dorobków, w szczególności relacjom między umownym a sądowym wyrównaniem oraz zasadom ich dokonywania.

VI. Ograniczenie tematu opracowania do prawa polskiego nie oznaczało rezygnacji z wykorzystania doświadczeń innych ustawodawstw. Przeciwnie, metoda porównawcza odgrywa w pracy bardzo istotną rolę, lecz jest stosowana w zakresie, w jakim wzbogaca analizę problemów dotyczących prawa polskiego. Powoływanie się na porządki prawne państw obcych ma inspirować do określonej wykładni przepisów prawa polskiego albo do krytycznej analizy i formułowania postulatów *de lege ferenda*.

VII.1. Załącznik do niniejszej monografii stanowią wzory aktów notarialnych obejmujących majątkowe umowy małżeńskie dotyczące rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków. Wspomniane wzory są ponadto dostępne na stronie internetowej umieszczonej na serwerze wydawcy.

2. Podjęcie takiej inicjatywy ma na celu przybliżenie praktycznych korzyści, które może przynieść ustanowienie rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków. Podkre-

ślenia wymaga w szczególności, że zastosowanie zaproponowanych rozwiązań pozwala małżonkom na zbliżenie się do rezultatu zamierzonego w ustawowym ustroju majątkowym, który stanowi równe uczestnictwo obojga małżonków w wartości przedmiotów majątkowych zgromadzonych podczas trwania ustroju majątkowego.

3. Opracowane rozwiązania modelowe, wobec wyjątkowo skrótowej i często niejednoznacznej regulacji przyjętej w prawie polskim, mają na celu popularyzację rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków w praktyce notarialnej.

I. Prezentowane opracowanie stanowi zmodyfikowaną wersję dysertacji doktorskiej obronionej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

II.1. Serdeczne podziękowanie za opiekę naukową pragnę złożyć promotorowi Panu Profesorowi Kazimierzowi Zawadzie. W tym miejscu chciałbym również podziękować recenzentom w przewodzie doktorskim Panu Profesorowi Andrzejowi Mączyńskiemu oraz Panu Profesorowi Tomaszowi Sokołowskiemu za cenne uwagi, które wpłynęły na ostateczny kształt pracy.

2. Na osobne i nie mniej serdeczne podziękowanie za pomoc przy sporządzaniu projektów aktów notarialnych i ich krytyczną analizę zasługuje ponadto Pan rejent Tomasz Kot.

III.1. Badania nad tematyką objętą rozprawą doktorską oraz praca nad jej ostateczną wersją przeznaczoną do publikacji odbywały się dzięki istotnemu wsparciu ze strony podmiotów krajowych i zagranicznych.

2. Podziękowania należą się w szczególności Funduszowi Stypendialnemu im. Ryoichi Sasakawa dla Młodych Liderów (The Ryoichi Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund – SYLFF), którego stypendium umożliwiło prowadzenie pracy naukowej w Uniwersytecie Wiedeńskim. Z kolei Fundusz Stypendialny im. Florentyny Kogutowskiej sfinansował pobyt badawczy w Uniwersytecie w Zurychu. Dzięki wsparciu Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej (Deutscher Akademischer Austauschdienst – DAAD) możliwe było kontynuowanie badań w Uniwersytecie Ruprechta i Karola w Heidelbergu. Stypendium przyznane przez Towarzystwo Wspierania Nauki im. Maxa Plancka (Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften) pozwoliło na pracę naukową w Instytucie Zagranicznego i Międzynarodowego Prawa Prywatnego Maxa Plancka w Hamburgu (Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht Hamburg). Część badań prowadzonych w Uniwersytecie Jagiellońskim odbywała się natomiast dzięki środkom wypłacanym przez Fundusz Stypendialny im. Jerzego Stefana Langroda.

I. Życzliwe przyjęcie przez czytelników pierwszego wydania książki wraz z rosnącą popularnością majątkowych umów małżeńskich, na którą wskazują dostępne dane statystyczne, stanowiły motywację do podjęcia prac nad jej kolejnym wydaniem. Dostrzegalny wzrost liczby zawieranych majątkowych umów małżeńskich pozwala bowiem uznać, że małżonkowie coraz bardziej cenią możliwość skorzystania z zagwarantowanej przez ustawodawcę autonomii woli w obszarze majątkowego prawa małżeńskiego.

II. Oddawane do rąk czytelników drugie wydanie książki uwzględnia stan ustawodawstwa, literatury i orzecznictwa na dzień 15.12.2025 r. Pozostaje mieć nadzieję, że będzie ono nie tylko przyczynkiem do kontynuowania dyskusji nad uwzględnieniem w przepisach majątkowego prawa małżeńskiego skutków wciąż postępujących zmian społeczno-gospodarczych, lecz umożliwi małżonkom kształtowanie małżeńskiego ustroju majątkowego w sposób najbardziej odpowiadający ich potrzebom i oczekiwaniom.

Rozdział I

MODELOWE ROZWIĄZANIA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA MAJĄTKOWYCH RELACJI MAŁŻEŃSKICH

1. Sposób ujmowania majątkowych relacji małżeńskich

I.1. Sposób ujęcia majątkowych relacji małżeńskich nie jest w europejskich porządkach prawnych jednolity i wzbudza kontrowersje. Relacje takie opisywane są najczęściej za pomocą sformułowań: „stosunki majątkowe małżeńskie”, „majątkowe prawo małżeńskie” oraz „majątkowy ustrój małżeński”.

2. W prawie angielskim majątkowe relacje małżeńskie postrzegane są przez pryzmat ogólnych przepisów prawa cywilnego¹, na skutek czego trudno doszukać się w nim majątkowego prawa małżeńskiego w sensie nadanym temu pojęciu w państwach kontynentalnych. W konsekwencji nie wykształciło się w tym porządku prawnym również pojęcie małżeńskiego ustroju majątkowego², a majątkowe skutki ustania małżeństwa przez rozwód uzależnione są w znacznym stopniu od uznania sądu³.

¹ Zob. orzeczenie HL z 23.04.1969 r., Pettitt przeciwko Pettitt, A.C. 1970, s. 803, 813, 821.

² N.V. Lowe, *The English Approach to the Division of Assets upon Family Breakdown* [w:] *Eheliche Gemeinschaft, Partnerschaft und Vermögen im europäischen Vergleich*, red. D. Henrich, D. Schwab, Bielefeld 1999, s. 52 i n.; M. Rheinstein, M.A. Glendon, *Interspousal Relations* [w:] *International Encyclopedia of Comparative Law. Persons and Family*, t. 4, red. A. Chloros, M. Rheinstein, M.A. Glendon, Tübingen–Leiden–Boston 2007, s. 31; A. Röthel, *Familiäre Vermögensteilhabe im englischen Recht: Entwicklungen und Erklärungsversuche*, *RabelsZ* 2012/1, s. 133; J.M. Scherpe, *Prawo majątkowe małżeńskie i umowy majątkowe małżeńskie w krajach common law*, *Rej.* 2017/10, s. 20; R. Probert, L. Smith, *England and Wales* [w:] *International Encyclopaedia of Laws. Family and Succession Law*, red. W. Pintens, Suppl. 123, Alphen aan den Rijn 2023, s. 169.

³ Zob. orzeczenie HL z 26.10.2000 r., White przeciwko White, 2 A.C. 2001, s. 596 i n.; orzeczenie HL z 24.05.2006 r., Miller przeciwko Miller oraz McFarlane przeciwko McFarlane, 2 WLR 2006, s. 1283 i n.; J.M. Scherpe, *Matrimonial Causes for Concern? A Comparative Analysis of Miller v Miller; McFarlane v McFarlane* [2006] *UKHL* 24, „King’s Law Journal” 2007/2, s. 348; J.M. Scherpe, *Eheverträge im Recht von England und Wales*, *FamRZ* 2009/18, s. 1536; A. Röthel, *Familiäre Vermögensteilhabe...*, s. 133; J.M. Scherpe, *Prawo...*, s. 20, 26 i n.; N.V. Lowe, G. Douglas, E. Hitching, R. Taylor, *Bromley’s Family Law*, Oxford 2021, s. 257 i n.

3. W piśmiennictwie austriackim z jednej strony wyrażany jest pogląd utożsamiający stosunki majątkowe między małżonkami z majątkowym prawem małżeńskim⁴. Z drugiej strony prezentowane jest stanowisko, że majątkowe prawo małżeńskie dotyczy tylko skutków małżeństwa rozciągających się na majątek małżonków⁵. W drugim przypadku pojęcie majątkowego prawa małżeńskiego ograniczane jest do specyficznie powiązanych z małżeństwem konsekwencji prawnych, które pozostają po wyłączeniu skutków mogących istnieć między małżonkami całkowicie niezależnie od zawarcia małżeństwa⁶.

4. W niemieckim porządku prawnym majątkowe prawo małżeńskie reguluje wydzielony fragment stosunków majątkowych zachodzących między małżonkami albo małżonkami i osobami trzecimi, które opierają się na małżeństwie⁷. Istnienie małżeństwa stanowi zatem podstawową przesłankę konieczną do uznania określonych stosunków majątkowych za część majątkowego prawa małżeńskiego⁸. Do majątkowego prawa małżeńskiego nie zalicza się jednak stosunków majątkowych zachodzących między małżonkami, dla których małżeństwo ma wyłącznie incydentalne, a nie decydujące znaczenie. Poza zakresem tak zdefiniowanego majątkowego prawa małżeńskiego pozostają osobiste skutki wywoływane przez małżeństwo w relacjach między małżonkami (§ 1353 i n. niem. k.c.). Nie należą do majątkowego prawa małżeńskiego także ogólne skutki małżeństwa, nawet często o bardzo wyraźnie zarysowanym majątkowym charakterze, np. uregulowane w przepisach dotyczących zaspokajania niezbędnych potrzeb rodziny (§ 1357 niem. k.c.)⁹.

5. W prawie szwajcarskim zakres majątkowego prawa małżeńskiego ogranicza się jedynie do określenia relacji – powstających w wyniku zawarcia małżeństwa – między majątkami małżonków w stosunku do małżonków i osób trzecich. Obejmuje ono zatem jedynie część zagadnień majątkowych istniejących między małżonkami. Odpowiednie regulacje, które określają stosunki majątkowe w rodzinie, znajdują się ponadto w przepisach o ogólnych skutkach małżeństwa (art. 159 i n. szwajc. k.c.)¹⁰. W piśmiennictwie szwajcarskim pojawia się również pojęcie majątkowego prawa rodziny (*Vermögensrecht*

⁴ H. Barta, *Zivilrecht. Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken. Teil 1*, Wien 2004, s. 977; R. Welser, A. Kletečka, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, t. 1, *Allgemeiner Teil. Sachenrecht. Familienrecht*, Wien 2018, s. 534.

⁵ F. Gschnitzer, Ch. Faistenberger, *Österreichisches Familienrecht*, Wien–New York 1979, s. 74; E. Migsch, *Persönliche Ehwirkungen, gesetzlicher Güterstand und Ehegattenerbrecht* [w:] *Das neue Ehe- und Kindschaftsrecht*, red. H. Floretta, Salzburg 1979, s. 17.

⁶ E. Migsch, *Persönliche...*, s. 17.

⁷ B. Thiele [w:] *J. von Staudingers...*, II, Einl zu §§ 1363 ff, nb 1, s. 7; E. Koch [w:] *Münchener...*, t. 9, red. E. Koch, Vor § 1363, nb 1, s. 459; D. Schwab, A. Dutta, *Familienrecht*, München 2025, s. 102.

⁸ B. Thiele [w:] *J. von Staudingers...*, II, Einl zu §§ 1363 ff, nb 1, s. 7; E. Koch [w:] *Münchener...*, t. 9, red. E. Koch, Vor § 1363, nb 1, s. 459.

⁹ B. Thiele [w:] *J. von Staudingers...*, II, Einl zu §§ 1363 ff, nb 1, s. 7; J. Scheller, M. Sprink [w:] *Bürgerliches...*, t. 4, red. H.G. Bamberger, H. Roth, W. Hau, R. Poseck, § 1363, nb 1, s. 590; E. Koch [w:] *Münchener...*, t. 9, red. E. Koch, Vor § 1363, nb 1, s. 459; D. Schwab, A. Dutta, *Familienrecht...*, s. 102.

¹⁰ H. Hausheer, R. Reusser, T. Geiser [w:] *Berner...*, II, Vor art. 181 ff, nb 6, s. 2–3, art. 181, nb 6, s. 58–59; A. Jungo [w:] *Handkommentar...*, red. R. Arnet, P. Breitschmid, A. Jungo, Vor art. 181–251, nb 1–2, s. 606;

der Familie), obejmującego wskazane powyżej regulacje, a także przepisy dotyczące stosunków majątkowych między małżonkami i dziećmi oraz małżonkami i krewnymi¹¹. Pojęcie małżeńskiego ustroju majątkowego dotyczy zatem tylko pewnego wycinka stosunków majątkowych zachodzących między małżonkami, w ramach którego uregulowana jest wzajemna relacja małżonków względem siebie i wobec osób trzecich¹².

II.1. Relacje majątkowe między małżonkami nie są ujmowane jednolicie także w polskim piśmiennictwie. Zarówno w projektach majątkowego prawa małżeńskiego¹³ opublikowanych przez Komisję Kodyfikacyjną w latach 1934 oraz 1937, jak i w przedwojennej literaturze prawniczej¹⁴ używane było sformułowanie „rząd majątkowy”. Po wejściu w życie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wciąż pewne wątpliwości wzbudza wzajemna relacja między terminami „stosunki majątkowe małżeńskie” i „małżeński ustrój majątkowy”.

2. Według S. Grzybowskiego w ramach szerokiego ujęcia stosunków majątkowych między małżonkami można wyróżnić trzy podstawowe grupy tych stosunków¹⁵. Do grupy pierwszej należą te stosunki, które nie pozostają w prawnym związku z zawarciem małżeństwa. Mogą one powstawać i istnieć niezależnie od tego, czy ich podmioty pozostają w związku małżeńskim, czy też nie (np. umowa o pracę, zlecenie, umowa o dzieło, współwłasność uregulowana w przepisach Kodeksu cywilnego). Podmioty uczestniczące w takich stosunkach nie występują jako małżonkowie, a fakt pozostawania w związku małżeńskim nie ma wpływu na prawną ocenę danego stosunku prawnego¹⁶. Druga grupa obejmuje stosunki, które mogą istnieć wyłącznie między małżonkami i powstają na skutek zawarcia małżeństwa. Ich obowiązywanie jest efektem istnienia wzajemnych praw i obowiązków małżeńskich¹⁷. Stosunki te uregulowane zostały zasadniczo w dziale II „Prawa i obowiązki małżonków” tytułu I Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Można tutaj w szczególności wskazać na obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny założonej przez małżonków (art. 27 k.r.o.) oraz solidarną odpowiedzialność małżonków za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny (art. 30 § 1 k.r.o.). Odpowiednie regulacje znajdują się także w innych przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego – np. w art. 60 k.r.o., statuującym obowiązek alimentacyjny względem byłego małżonka po orzeczeniu rozvodu. Trzecią grupę tworzą stosunki dotyczące

H. Hausheer, R. Aebi-Müller [w:] *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I. Art. 1–456 ZGB*, red. T. Geiser, Ch. Fountoulakis, Basel 2022, art. 181, nb 2, s.1237, nb 4–5, s. 1237–1238.

¹¹ H. Hausheer, R. Reusser, T. Geiser [w:] *Berner...*, II, Vor art. 181 ff., nb 6, s. 2–3.

¹² H. Hausheer, R. Reusser, T. Geiser [w:] *Berner...*, II, art. 181, nb 6, s. 58–59.

¹³ Zob. K. Lutostański, *Projekt majątkowego prawa małżeńskiego*, wyd. Komisja Kodyfikacyjna. Podkomisja Prawa Majątkowego Małżeńskiego, Warszawa 1934, s. 6, 11; *Projekt prawa małżeńskiego majątkowego*, wyd. Komisja Kodyfikacyjna. Podkomisja Prawa Małżeńskiego Majątkowego, Warszawa 1937, s. 3–4, 11.

¹⁴ H. Konic, *Prawo majątkowe małżeńskie*, Warszawa 1933, s. 1.

¹⁵ S. Grzybowski, *Prawo...*, s. 89.

¹⁶ S. Grzybowski, *Prawo...*, s. 89.

¹⁷ S. Grzybowski, *Prawo...*, s. 89.

wzajemnej sytuacji majątków obojga małżonków. Podlegają one małżeńskim ustrojom majątkowym, a normy w tym względzie obowiązujące określa się mianem majątkowego prawa małżeńskiego¹⁸. W koncepcji tej pojęcie „małżeński ustrój majątkowy” jest więc rozumiane znacznie wężiej niż termin „stosunki majątkowe między małżonkami”.

3. Na wąski zakres małżeńskiego ustroju majątkowego wskazuje także J. Winiarz, który wywodzi, że obejmuje on tylko część stosunków majątkowych określających sytuację prawną małżonka względem majątku współmałżonka¹⁹.

4. Zdaniem S. Szer a małżeński ustrój majątkowy jest zespołem norm, na podstawie których układają się stosunki majątkowe między małżonkami w czasie małżeństwa oraz uregulowana jest odpowiedzialność małżonków względem wierzycieli²⁰.

5. Z kolei J.S. Piąkowski mianem ustroju majątkowego obejmuje ogół przepisów, jakim podlega dane małżeństwo, wskazujących skutki przez nie wywoływane w zakresie sytuacji prawnej małżonków względem ich majątków oraz w stosunkach między małżonkami a osobami trzecimi. W szczególności chodzi o traktowanie określonych przedmiotów jako składników majątku wspólnego lub osobistego, skuteczność czynności prawnych dokonywanych z osobami trzecimi i odpowiedzialność małżonków za długi²¹.

6. Przez pojęcie ustroju majątkowego A. Dyoniak rozumie natomiast zespół norm, które regulują stosunki, w jakich pozostają ze sobą małżonkowie ze względu na majątek. Z zakresu tego pojęcia wyłączone są jednak te stosunki majątkowe, które istnieją między małżonkami wyłącznie z samego faktu zawarcia małżeństwa²².

7. W opinii T. Sokołowskiego²³ zasadne jest posługiwanie się terminem „sytuacja majątkowa małżonków”, w ramach której dają się wyróżnić dwa zakresy: pierwszy – obejmujący odniesienia majątkowe między małżonkami²⁴; drugi – zawierający elementy sytuacji majątkowej o doniosłości bezpośrednio w relacjach z osobami trzecimi²⁵.

¹⁸ S. Grzybowski, *Prawo...*, s. 89.

¹⁹ J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1993, s. 98. Zob. także J. Winiarz, *Małżeńskie stosunki majątkowe*, Warszawa 1967, s. 14.

²⁰ S. Szer, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1966, s. 100.

²¹ J.S. Piąkowski [w:] *System prawa rodzinnego...*, red. J.S. Piąkowski, s. 289–290; J.S. Piąkowski, *Stosunki majątkowe między małżonkami*, Warszawa 1955, s. 90.

²² A. Dyoniak, *Ustawowy...*, s. 14.

²³ T. Sokołowski, *Prawo...*, s. 70 i n. Podobnie G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 24–25. Por. M. Sokołowski, *Intercyza europejska jako metoda umownego kształtowania małżeńskich ustrojów majątkowych*, Warszawa 2018, s. 35 i n.

²⁴ W tym zakresie wyróżniane są ponadto trzy podzakresy: 1) małżeńskie ustroje majątkowe; 2) uprawnienie do korzystania z mieszkania rodzinnego (art. 28¹ k.r.o.); 3) inne odniesienia majątkowe, przede wszystkim „zwyczajne” – czyli inne niż intercyzy – umowy zawierane między małżonkami, które nie zmieniają ustroju majątkowego.

²⁵ Za elementy sytuacji majątkowej w relacjach z osobami trzecimi uznawane są: 1) solidarna odpowiedzialność małżonków na podstawie art. 30 k.r.o.; 2) reprezentacja współmałżonka i zarząd zastępczy; 3) odpowiedzialność za zobowiązania współmałżonka na podstawie art. 41, 47 § 2, 50 k.r.o.

8. Na dopuszczalność ujmowania pojęcia małżeńskiego ustroju majątkowego w dwójaki sposób wskazuje M. Nazar. Po pierwsze, małżeński ustrój majątkowy może być rozumiany jako instytucja prawna, która stanowi zespół norm wyznaczających zakres – skład – majątków małżonków, zasady korzystania z nich i zarządzania nimi. Po drugie, mianem małżeńskiego ustroju majątkowego można określić system stosunków majątkowych między małżonkami, które powstają i istnieją ze względu na przynależność do nich przedmiotów majątkowych nabytych przed powstaniem ustroju i w czasie jego trwania²⁶.

III.1. Ocena stanowisk prezentowanych w piśmiennictwie powinna zostać dokonana w świetle postanowień nowelizacji z 2004 r., na mocy której oznaczenie działu III tytułu I Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zatytułowanego „Stosunki majątkowe między małżonkami” otrzymało brzmienie „Małżeńskie ustroje majątkowe”.

2. W tekście Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego sprzed wspomnianej nowelizacji nigdy nie występowało sformułowanie „ustrój majątkowy”. Znajdowało się ono jedynie w art. IX p.w.k.r.o.²⁷ Zważywszy na kontekst, w którym użyty został ten termin, można było przed nowelizacją dojść do przekonania, że niewypowiedzianym zamiarem ustawodawcy było zamienne stosowanie określeń „ustrój majątkowy” i „stosunki majątkowe”²⁸. Takiemu rozwiązaniu słusznie zarzucono nieścisłość, gdyż stosunki majątkowe między małżonkami są pojęciem szerszym od małżeńskiego ustroju majątkowego²⁹.

3. W wyniku dokonanej nowelizacji udało się prawodawcy wyjaśnić istniejącą wątpliwość terminologiczną. Oznaczenie nadane działowi III w tytule I Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wskazuje jednoznacznie, że zwrot „małżeńskie ustroje majątkowe” odnosi się wyłącznie do fragmentu stosunków majątkowych między małżonkami, ale nie wyczerpuje ich całości. Poza zakresem małżeńskiego ustroju majątkowego pozostają istotne zagadnienia majątkowe dotyczące małżeństw bez względu na obowiązujący je ustrój majątkowy. W obszarze stosunków majątkowych małżeńskich można znaleźć wiele przepisów umiejscowionych nawet poza Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym,

²⁶ M. Nazar [w:] *System...*, t. 11, red. T. Smoczyński, s. 251; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo...*, s. 244.

²⁷ Art. IX § 1 p.w.k.r.o.: „Jeżeli w chwili wejścia w życie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego stosunki majątkowe między małżonkami były oparte na umowie majątkowej małżeńskiej, do stosunków tych stosuje się nadal przepisy obowiązujące w chwili zawarcia umowy. Jednakże strony mogą przez umowę zmienić dotychczasowy ustrój majątkowy stosownie do przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego”.

Art. IX § 2 p.w.k.r.o.: „Jeżeli w chwili wejścia w życie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego stosunki majątkowe między małżonkami nie podlegały wspólności ustawowej ani nie były określone przez umowę majątkową małżeńską, istnieje między małżonkami rozdzielnosc majątkowa w rozumieniu Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego”.

²⁸ J.S. Piąkowski [w:] *System prawa rodzinnego...*, red. J.S. Piąkowski, s. 290.

²⁹ J. Winiarz, *Prawo...*, s. 98; J.S. Piąkowski [w:] *System prawa rodzinnego...*, red. J.S. Piąkowski, s. 290. Tak samo P. Bodył-Szymala, M. Wojcieszak, *Ustawowy ustrój majątkowy po nowelizacji k.r.o. z perspektywy stosunków prawnych z udziałem banków*, cz. 1, Pr. Bank. 2005/9, s. 59; G. Jędrejek [w:] G. Jędrejek, P. Pogonowski, *Działalność gospodarcza małżonków*, Warszawa 2002, s. 43–44, 151; G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 23.

które regulują uprawnienia małżonków do wynajmowanych mieszkań lub spółdzielczych praw do lokalu³⁰. Autorzy nowelizacji z 2004 r. w uzasadnieniu jej projektu zwracali uwagę, że sformułowanie „małżeńskie ustroje majątkowe” wskazuje z jednej strony na pluralizm reżimów majątkowych małżeńskich (wspólność majątkowa, rozdzielnosc majątkowa, rozdzielnosc z wyrównaniem dorobków), a z drugiej strony podkreśla jednocześnie zasadę swobodnego ich kształtowania w drodze majątkowych umów małżeńskich³¹. Przeprowadzoną zmianę należy więc ocenić pozytywnie. Obecnie nie powinno już wzbudzać wątpliwości, że małżeńskie ustroje majątkowe są pojęciem zakresowo węższym od stosunków majątkowych małżeńskich³².

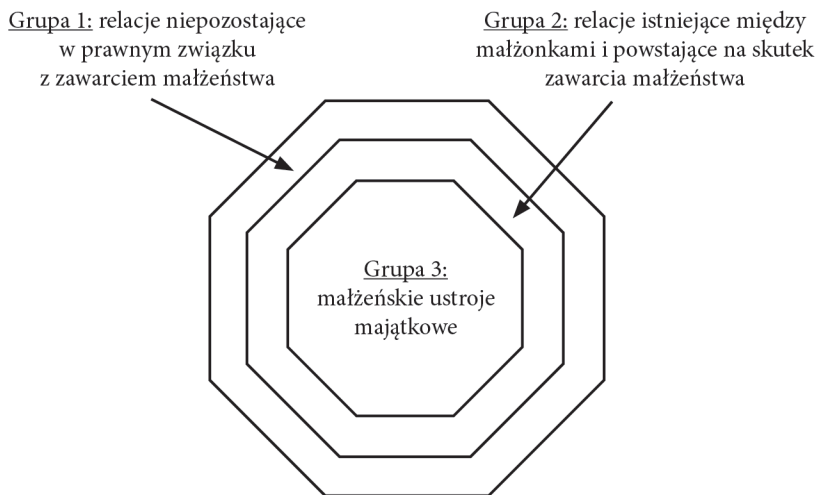
IV.1. Na gruncie obowiązujących przepisów zasadne jest zatem wyróżnienie trzech podstawowych grup majątkowych relacji małżeńskich. Do grupy pierwszej należą relacje majątkowe, które nie pozostają w prawnym związku z istnieniem małżeństwa (np. zawarcie przez małżonków umowy darowizny). W grupie drugiej znajdują się relacje istniejące między małżonkami i powstające na skutek zawarcia małżeństwa (np. zaciąganie zobowiązań w zwykłych sprawach rodziny – art. 30 k.r.o.). W ostatniej grupie znajdują się relacje dotyczące wzajemnej sytuacji majątków obojga małżonków oraz zasady odpowiedzialności małżonków względem osób trzecich. Przepisy zaliczane do trzeciej grupy należy utożsamiać z małżeńskim ustrojem majątkowym.

2. Relacje majątkowe między małżonkami na gruncie obowiązujących przepisów przedstawia poniższy schemat:

³⁰ Zob. *Stanowisko Rady Legislacyjnej w sprawie stanu ustawodawstwa regulującego sytuację majątkową członków rodziny*, KPP 1996/4, s. 780. Dokument ten stanowi uchwałę Prezydium Rady Legislacyjnej z 8.02.1996 r. podjętą na podstawie ustaleń plenarnego posiedzenia Rady Legislacyjnej z 14.12.1995 r., na którym dyskutowane były referaty A. Mączyńskiego (na temat stosunków majątkowych między małżonkami i dziedziczenia ustawowego małżonka) oraz T. Smoczyńskiego (dotyczący obowiązków alimentacyjnych z uwzględnieniem świadczeń socjalnych na rzecz rodziny).

³¹ Zob. *Rządowy projekt ustawy o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, KPP 2003/3, s. 696.

³² Z aprobatą do tej zmiany odnieśli się: J. Strzebińczyk, *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego*, cz. 1, *Rej.* 2004/8, s. 144; J. Słyk, *Nowelizacja kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotycząca majątku małżonków*, „*Jurysta*” 2004/11–12, s. 40–41; A. Kozioł, *Ustroje majątkowe małżeńskie po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, cz. 1, *M. Praw.* 2005/15, s. 741; P. Bodył-Szymala, M. Wojcieszak, *Ustawowy...*, s. 59; J. Gieracki, *Nowa regulacja małżeńskich ustrojów majątkowych*, Bielsko-Biała 2005, s. 12; T. Smoczyński, J. Gajda [w:] *System...*, t. 11, red. T. Smoczyński, s. 454. Zdaniem T. Sokołowskiego, *Uwagi o projektowanej regulacji stosunków majątkowych między małżonkami*, KPP 2001/1, s. 140, zmiana ta była jednak „dyskusyjna”.

2. Prawa i obowiązki małżonków niezależne od ustroju majątkowego

2.1. Kryteria rozróżnienia praw i obowiązków niezależnych od ustroju majątkowego

1.1. Zawarcie małżeństwa pociąga za sobą powstanie praw i obowiązków małżonków. Wśród praw podmiotowych dokonuje się rozróżnienia praw majątkowych i niemajątkowych³³. Nawiązując do wspomnianego podziału, można rozróżnić wynikające z małżeństwa prawa i obowiązki o niemajątkowym oraz majątkowym charakterze³⁴.

2. Do praw i obowiązków o charakterze niemajątkowym, które są najczęściej wymieniane przez ustawodawców, zaliczane są prawa i obowiązki małżonków do: wspólnego pożycia, wierności, wzajemnej pomocy oraz współdziałania dla dobra założonej przez

³³ Zob. J.S. Piąkowski [w:] *System prawa rodzinnego...*, red. J.S. Piąkowski, s. 218; M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System...*, t. 1, red. M. Safjan, s. 821, 825–827, 833–835.

³⁴ T. Smyczyński, *Prawa i obowiązki małżonków*, „*Studia Prawa Prywatnego*” 2007/2, s. 3; M. Goettel, *Koncepcja podstawowych praw i obowiązków małżonków w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym* [w:] *Matrimonium spes mundi. Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. Ryszardowi Sztychmillerowi*, red. T. Płoski, J. Krzywkowska, Olsztyn 2008, s. 345–346; T. Sokołowski, *Prawo...*, s. 60 i n.; J. Strzebinczyk, *Prawo...*, s. 116 i n.